

El forjador del Ponent literari

Segona tanda

Avui comença la segona temporada d'Universos Literaris que inclourà aquests dotze autors: Josep Vallverdú, Olga Xirinacs, Guerau de Liost, Salvador Espriu, Gabriel Janer i Manila, Carmelina Sánchez Cutillas, Vicent Andrés Estellés, Julià de Jòdar, Jordi Pere Cerdà, Santiago Rusiñol, Miquel Martí i Pol i Narcís Oller.

Libres

Malgrat haver nascut a Lleida, tot començà a Sant Martí de Maldà, a ca l'Eloi, l'Eloi Vallverdú, el repadrí, s'hi va instal·lar venint de Montblanquet, don era l'hereu de can Damià. Per a tothom, el nen era lo Pepe, per diferenciar-lo de pare i avi que es deien igual. Aquella casa, situada al número 33 de la carretera de Tàrrrega, havia de significar molt per a ell: "L'atmosfera de la casa i de les terres de Sant Martí seria com una marca de ferro roent que li duraria tota la vida."

També Lleida va marcar l'infant que somiava anar a Sant Martí. Al carrer de la Democràcia: "Aquell carrer havia representat molt aquells anys d'infantesa, perquè havia estat l'escenari de preses de consciència primeres, del sentit de la distància amb l'altre, de les pròpies primeres capacitats, tant físiques com mentals, de creativitat (el teatre d'ombres xineses), de l'espai urbà dels vials, contrastat amb el domèstic."

I en Pepe es va convertir en un lector voraç de les biblioteques del padrí i del pare: "Però els relats que de debò li agradaven al Pepe, a més del freqüentat Juli Verne, eren els de Folch i Torres, d'En Patufet. Les Pàgines viscudes eren un contrapunt als textos de Verne, aquests més universals, els de Folch més centrats a Catalunya, els seus costums, la seva gent." Precisament, guanyà el premi de literatura infantil i juvenil Folch i Torres del 1968, amb *Rovelló*, el més famós, difós i estimat dels seus personatges de ficció, fins al punt de donar vida a una sèrie de llibres i a una de dibuixos animats. Vallverdú mateix creia "que *Rovelló* és un llibre que aguantarà encara moltes generacions de lectors. Secret? És molt senzill, que té la punta de sentimentalitat no pensada ni volguda, però suficient perquè interressi nens i grans, és una narració a l'aire lliure, i té una constant de sorpresa que fa tot plegat que el noi o noia s'hi identifiqui". D'*El venedor de peixos* (1960) a *I tiro*

L'escriptor Josep Vallverdú va néixer a Lleida el 1923

aparició em va contrariar i entristir; llavors, potser com una defensa infantil, vaig fixar-me l'absurda idea que vivia encara, que era en alguna banda, però que no podia estar mort. Li vaig dedicar un primer poema i a continuació van rajar els altres disset. En realitat és un llibre desolat, on s'hi endevina el diàleg racional/irracional entre el solitari desenganyat del món i la bèstia afable i alhora purament instintiva." Un poeta que a cavall de la norantena d'anys ha donat a conèixer tot el gruix de lírica escandida en versos a *Argila*.

I, en Pepe pensava que un dia estudiaria llengües estrangeres i seria un brillant i prolífic traductor: "Doncs, després estudiaria el francès, que el seu pare coneixia un xic: «*san façon, san compliman*, sant feliu de guíxols», havia après sense saber què era *sanfasson* ni *sancompliman*". Pertocant Sant Feliu de Guíxols, no li deia pas més que qualsevol altre, que Sant Adrià o Santa Coloma. Molt de temps a venir Sant Feliu de Guíxols li seria pàtria durant uns anys. Així del Casino dels Nois deia: "Ulleu si us plau l'interior; a dins s'hi succeeixen les discussions, els debats entorn del tal o tal altra notícia de la premsa o de la darrera decisió municipal. Però això s'esdevenia molt més al temps que jo vaig arribar a Sant Feliu: la televisió no havia fet els estralls que fa avui, i el poder de convocatòria dels vells cafès i casinos era més gran." Aquell Sant Feliu enyorat: "Nosaltres hem viscut un Sant Feliu tot altre, i per més esforços que fem i per molt que vulguem acceptar el d'ara, retorna al nostre magí el ritme i el perfum de la ciutat que vam conèixer, amb obradors als baixos, indústria surera, estol de barques pescadores, encant del peix damunt la sorra, cremat autèntic, botigues de fusta vella, pocs hotels i gent que caminava a poc a poc." I on va conèixer i admirar Gaziell, un dels seus referents modèlics, qui poc abans de morir, el 1963, li escrivia: "Teniu, al meu

perquè em toca (2012), un total de més d'una vuitantena de títols dedicats als infants i al jovent, que fins a l'any 2002 s'aplegaren en catorze volums d'obra completa.

També va ser un gos qui va fer visible el Pepe poeta: "Quan vam anar a viure a Puiggròs, per circumstàncies dignes d'una novel·la juvenil, vaig rescatar d'un marge ensulsiat, un cadell de gos. [...] Quan el vaig recollir de cadell era ben negre. Li vaig posar de nom Abdelhamir Ben Mussa i, per abreujar, Mussa. [...] La seva des-

A l'altra pàgina, IES Josep Vallverdú a les Borges Blanques i, a sota, ca l'Eloi, a l'Espluga de Francolí. En aquesta pàgina, de dalt a baix, el Segre al pas per Lleida, el Casino dels Nois de Sant Feliu de Guíxols i la plaça de Mercadal de Balaguer / L. SOLDEVILA

així fou com pogueren sorgir els llibres innovadors i singulars de *Visions de Catalunya* amb el suport fotogràfic de Ton Sirera o el magistral i monogràfic *Rius de Lleida*, amb el paper destacadíssim del Segre, el més important de Catalunya. Ningú com Vallverdú ha fet la biografia d'un riu tan meticulosament descriptiva i poètica, avalada pel gran poeta ponentí per antonomàsia: "... riu de vocació ponentina, riu eminentment continental i obert a totes les aportacions, discret, mansoi a les sagnadures, riu dels romans i dels àrabs, i dels pagesos i dels llaguters i raiers de temps antics. Riu de les boires i dels sols d'or, riu dels tòrrids estius, obert a la volta del cel o estranyament misteriós, negre com el recordava Màrius Torres: «un riu profund que corre per una nit d'hivern»".

A Balaguer, hi va viure uns quants anys. La ciutat ha rebut l'atenció del prosista ponentí com potser cap altra i, especialment, d'una protagonista obsessiva i insistent, la boira: "Però aquestes tardors de terres lleidatanes, balaguerines, segrianenques i segarrenques són la instal·lació pura i simple de les boires i el fred. A Balaguer, vaig comptar-hi un any cap a vint-i-un dies de boira, seguits." És, tanmateix, un fenomen de molt més abast: "És la boira de tota la vall de l'Ebre. Contra aquesta boira no hi ha defensa: es constitueix en una immensa presó, que abasta els plans de l'Aragó i les terres baixes occidentals de Catalunya."

Queda encara el Vallverdú prosista, memorialista, dietarista i assagista, d'una gran solidesa. *Proses de Ponent* va representar la seva identificació amb el territori, va forjar-lo literàriament, i el punt d'arrencada d'un prosista excepcional, seguides d'*Indíbil i la boira* o el dietari més íntim, *Malencorat*. A Lleida, per si calgués encara més acreditació, d'ençà 1983, s'atorguen els premis d'assaig Josep Vallverdú, els de més durada i prestigi del país.

I el cercle vital semblava que s'havia de tancar en un altre ca l'Eloi, nom en honor del seu fill, de l'Espluga de Francolí, casa amb jardí i hort que ha menat amb plaer lo Pepe fins als darrers temps. A l'entrada, una estelada de cartró t'hi donava la benvinguda i, desfeta al vent, la senyera onejava deixant prova fefaent de les fidelitats d'aquest escriptor de Ponent. Però, tanmateix, l'amor el va fer retornar a Balaguer, on sembla que s'hi ha ancorat definitivament com la boira. *

entendre, qualitats diverses i no gaire freqüents entre el jovent d'avui. Heu de fer un esforç per aprofitar-les bé i a fons." I aconsellava: "No us disperseu massa ni us deixeu endur per la facilitat. Si treballeu i persistiu, ens podeu donar una obra."

Anys de docència a Barcelona, a Sant Feliu, que acabaria fructificant, sobretot a les Borges Blanques on l'institut de secundària porta el seu nom. Ha estat un veritable pe-

legrí de les terres ponentines. Tanmateix, serà l'Urgell, en el sentit més ampli, el pla més gran del país, a cavall de la Segarra, les Garrigues, la Conca i el Pla d'Urgell, que tremparà el seu caràcter d'escriptor: "Un servidor coneix bé l'Urgell. S'hi ha passejat successivament a peu, en bicicleta, en tartana, en velomotor, en moto, en moto sidecar i en cotxe. Les terres cal haver-les ensumades a totes hores per poder-les descriure." I

N

Ningú com Vallverdú ha fet la biografia d'un riu tan meticulosament descriptiva i poètica, avalada pel gran poeta ponentí per antonomàsia

Libres